

Source 1

ויסבו וישתו. — זכנ דרך הקידוש של כל
הג בשינוי מקום שם התג הוא חוץ מן „הג
ההשמדה“ בלבד שאין אומרים בו שהחיינו.

Translation: They should sit and drink-this is the manner in which Kiddish is performed on every holiday except that the reference to the name of the holiday is changed. Only on “the Holiday Of Destruction” do we omit the recital of the Bracha of She’Hecheyanu after reciting Kiddush.

Source 2

כתר שם טוב¹ חלק ג', דף 307

הגאון רב סעדיה בסדרו (תוצאת מסיני נרדמים
ירושלם תש”א) דף קל”ה מכנה יום ז של פסח בשם
„הג ההשמדה“ שאין אומרים בו שהחיינו א).

א) כשום שביום זה הקב”ה השמיד והאביר פרעה וחילו בים ושם
מתאים נחן לו.

Translation: R. Sa’Adiya Gaon in his Siddur page 135 nicknames the seventh day of Pesach as: The Day Of Destruction” upon which we do not recite the Bracha of She’Hecheyanu after reciting Kiddush.

Source 3

הא שמתא הקא לישנא בארעא דישראל הא שמתא עבדי לישנא בגי חארי
כל דכפין ייתי ויכול כל דצריך ייתי ויפסח

Source 4

פירוש האבודרהם

וכן היו עושים המלכים לישראל • כתב רב מתתיה מה שנהנו לומר כל
דכפין ייתי ויכול כך היה מנהג אבות שהיו מנביהין סולחנותם ולא היו
סוגרין דלתותיהם והיו אומרים ככה כדי שיבאו ישראל העניים לפניהם
לאכול ולקבל סכר היו עושים זה • ועכשיו שנהנו סכני גוים יותר משכני
ישראל מפרנסין אותם בתחלה קודם כדי שלא יחזרו על הפתחי' ואחר
כך מנביהין את השלחן ואומרים כמנהג ראשונים ע”כ • ואומרים כמס'
תענית רב הובל כי היה אכיל פתח ואמר הכי כל דכפין ייתי ויכול •

Translation: R. Masiya wrote that the custom of saying: all who need should come in and eat before beginning the Seder dates back to our early forefathers who would raise their dining tables, would not close the doors to their homes and would say those words so that any poor Jews could enter to join their Seders and they would receive a heavenly reward for doing so. Now that they have to be concerned about their

1. Rabbi Shem Tov Gaughin, Head of the Sephardic Jewish community in London England in the early 20th Century.

הגדה The Origin Of The

non-Jewish neighbors, the community provides for the poor in advance so that the poor do not have to go door to door to find a home in which to join a Seder. Nevertheless, they still lift their tables and issue the invitation. We also find in Maseches Taanis that R. Huna before eating his meals would similarly open his doors and invite the poor to join him.

Source 5

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין אנו מטבלין
והלילה הזה מטבלין שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כלו
מצה שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרורים שבכל הלילות
אנו אוכלין בין יושבין ובין מסובין והלילה הזה מסובין.

Source 6

עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו יי אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע
נטויה ואלו לא גאל המקבֹה את אבותינו ממצרים כבר אנו בנינו ובני בנינו
משועבדין היינו לפרעה במצרים ולא את אבותינו בלבד / גאל המקבֹה אלא
אף אותנו גאל שנא ואותנו הוציא משם כנגד ארבעה בנים דברה תורה

Source 6

הגדה – בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו, כאלו הוא יצא ממצרים, שנאמר: והגדת
לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה ה' לי, בצאתי ממצרים. לא את אבותינו בלבד, גאל
הקדוש ברוך הוא, אלא אף אותנו גאל עמם, שנאמר: ואותנו הוציא משם, למען הביא
אתנו, לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו.

Source 7

לוחצים אותם ויוציאנו יי אלהינו ממצרים לא על ידי המלאך לא על ידי
השרף לא על ידי השליח לא על ידי הדבור אלא הקבֹה בעצמו ביד חזקה זה

המסירה: 211, Halper, Philadelphia, Center for Advanced Judaic Studies

<ש' 221> "ויוציאונו י' ממצרים".
<ש' 222> לא על ידי מלאך.
<ש' 223> לא על ידי שרף.
<ש' 224> לא על ידי שליח.
<ש' 226> אלא הקב' בעצמו.

גרסה | המסירה: 133, Oxford, Corpus Christi College Library

<ש' 221> "ויוציאונו י' ממצרים".
<ש' 222> לא על ידי מלאך.
<ש' 223> ולא על ידי שרף.
<ש' 224> ולא על ידי שליח.
<ש' 226> אלא הקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו.

גרסה | המסירה: 1096, Oxford, Bodleian Library

<ש' 221> "ויוציאונו יי אלהינו ממצרים".
<ש' 222> לא על ידי המלאך.
<ש' 223> לא על ידי השרף.
<ש' 224> לא על ידי השליח.
<ש' 225> לא על ידי הדבר.
<ש' 226> אלא הקב' בעצמו.

גרסה | המסירה: 45-48, d.51 (2742), Oxford, Bodleian Library

<ש' 221> "ויוציאונו יי ממצרים".
<ש' 222> לא על ידי מלאך.
<ש' 223> לא על ידי שרף.
<ש' 224> לא על ידי שליח.
<ש' 225> לא על ידי הדיבר.
<ש' 226> אלא הקב' בכבודו.

מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותימרות עשן דבר אחר ביד חזקה שמים
ובזרוע נטויה שמים ובמורא גדול שמים באותות שמים ובמופתים שמים אלו
עשר מכות שהביא המקב' על המצרים במצרים ואלו הן דם צפרדע כנים
ערוב דבר שחין ברד ארבה חשך מכת בכורות ר' יהודה היה נותן בהן סימן
דָּצֵךְ עֹדֶשׁ בְּאֶחָב

רבן גמליאל אומר כל שלא אמר שלשה / דברים אילו. בפסח לא יצא ידי
חובתו פסח מצה ומרורים פסח שעשו אבותינו בזמן שהמקדש קיים על שום

Source 10

מה על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים שנא וימררו את
חיייהם בעבודה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבדה את כל עבודתם אשר עבדו
בהם בפרך ובכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא
משם / לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר למי שעשה לנו

Source 11

וכשהגיע ראש החברה לגאל ישראל
ושתו, יטלו ידיהם ויברכו על נטילת ידיהם
ויקח בידו ככר וחצי ויברך ה מו צ י א, ואם
היה ליל שבת יברך על שתי ככרות וחצי,
ויחלק להם ולא יאכלו ולא ידברו אלא כל אחד
מהם יחזיק את הפרוסה בידו עד שיברך המברך
אשר קדשנו במצותיו וצונו על
אכילת מצה ויטבלו במלח ויאכלו. אח"כ

Translation: After the head of the group that is eating together at the Seder reaches the Bracha of Ga'Al Yisroel and the second cup of wine has been consumed, those present wash their hands and recite the Bracha of Al Netilas Yadayim. The leader should then take a whole Matzoh and a broken Matzoh in his hand and he should recite the Bracha of Ha'Motzei. But if the Seder falls on Shabbos, he should take two whole Matzohs and the broken Matzoh and then recite the Bracha of Ha'Motzei. He should divide the Matzohs among those present. Each should hold the piece of Matzoh in his hand and not eat it nor speak until the leader recites the additional Bracha of Al Achilas Matzoh. They should then dip the Matzoh in salt and eat it.

ויסבו וישתו. וכשהוא אומר מצה זה ידים
 מצה אחת. וכן כשאומר מרורים אלו ידים
 את החסא או מה שיש שם ממינו. ורבים
 מחבריו מוסיפים בספור הגאולה ארבעה
 הדבורים האלה בארבעה מקומות. הדבור
 הראשון אומרים בבורא פרי הגפן:
 אשר ברא יין עסיס ברכה ארוכה
 וחתמתה ב' א' ה' המלך המרום לבדו
 בורא פרי הגפן. וזה אסור לומר
 ואם אמרוהו בטל את הסדר הקבוע. אבל ג'
 האחרים שמותר לאמרם הנה אחד מהם התרחבה
 בקדוש והיא שאומרים

Translation: They should recline and drink. When he says: Matzoh Zu he should raise one piece of Matzoh and when he says Marrorim Eilu he should raise the vegetable that he plans to eat as Marror. Many of our brethren add four texts to the Haggadah at four points of the Seder. The first additional text is an extension of the Bracha of Boreh Pri Ha'Gafen by adding: who created flavorful wine; a long Bracha which ends with the words: Ha'Melech Ha'Miromam Livado Boreh Pri Ha'Gafen. This is an improper addition and if he recites the Bracha he has invalidated his Seder but adding any of the other three texts is permitted. One of them represents a Piyut that is added to Kiddush.

פרוץ אפה יי אלהינו מלך / העולם	אשר קדשנו מכל עם
ורוממנו מכל לשון	בחר בנו ויגדלנו
רצה בנו ויפאנו	תרומה הבדילנו מכל גוי
ארץ חמדה הנחיל אותנו	קידש את שמו בעולם כולו
בגלל אבות שעשו את רצונו	גבורות רבות עשה למענהו
ואין חקר לנסלאותיו	עזת קדושים אותנו קרא
כרם חמדה נטע שעשועים	ויקראם סגלה לשמו
ראשית לקחם מכל גוי הארצות	שהם משולים בצבא מרום
ומכוננים כוכבי הרקיע	

תגבשות נוסח התפילה במזרח ובמערב, כרך ראשון, דף 239 מאת נפתלי וידר

ה

הברכה נשתמרה בכתב-יד אוכספורד מספר MS. Heb. f. 36 = 2738/5, דף ע"ח ב' – ע"ט א', כה"י מכיל ברכת המזון בצורה מפוריטת לשבת, לר"ח ולחנוכה. בין שני האחרונים נשארו שני עמודים חלקים ומלאם סופר אחר בברכה שלנו. כה"י קרוע קצת בצידו הימני והשלמתי את האותיות.

הלשון קלת-הבנה היא²¹ וחוט של פשטות קדומה מחוץ עליה. אשר לתכנה, כבר רמזנו שלפנינו "שיר"-היין הראשון בספרותנו, הרבה קודם לתקופת ספרד, וכל אותן הסגולות, שמנו פייטני כל הדורות ביין, מצויות גם בברכתנו: משמח לב, מצהיל פנים, מנחם אבלים, משכיח את העוני ומרפא את החולים.

Translation: The Bracha of Asher Bara Yayin Asis was preserved in a handwritten manuscript known as Oxford MS Heb. f. 36=2738/5 p. 78b. This manuscript includes Birkas Hamazone with poetic additions meant to be recited on Shabbos, Rosh Chodesh and Chanukah. Between the last two pages of the manuscript are found two additional pages that were filled by a copyist with the Bracha that we are discussing. The manuscript is slightly torn on its side and I provided the letters that were missing.

The wording is simple to understand and unsophisticated. Its content, as we have already observed, represents one of the earliest drinking songs in our literature. Composed well before the Golden Age of Spain, this Bracha includes a description of the benefits that are derived from drinking wine that other poets later portrayed in their drinking songs; the joy that it brings to the heart, the glow that it brings to one's face, the comfort it delivers to mourners, the cure it provides to the sick and the salve that it spreads on our sorrows.

[ע"ח ב'] בשם יי נעשה ונצליח

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם
אשר ברא יין עסים ותירוש
טוב²² מעצי גפנים והוא עריב
[ל] נפש וטוב לאדם ומשמח לב
[וי] מצהיל פנים²³ והוא תנחומין
[ול] אבלים²⁴ ומרי נפש ישפתו רישן²⁵
[ו] הוא רפואה לכל שותיו²⁶ למי
שישתנו בטעם ובדעת, הוא
שמחת ליכב ששון ורוב גילה
לשותין אותו. הוא אלהינו ייצרו מאו
[ל] התענג במעשים כוננו מראש²⁷,
שכל שותיו יכרכו לאל וישבחו

[ל] יוצר בינה המבין מעריני תבל²⁸ ויצר
למתוקי ארץ. הוא אלהינו אשר [פרא]²⁹
[ע"ט א'] תירוש מן הגפן והתקין עסים מ[ן]
הענבים להשביע נפש רעיבה
ולמלא נפש שוקיקה...³⁰ שותיו
ישמח לבו על פרי מעשיו. יכרכו
לבוראהו ברוך אתה יי המלך המרו[ם]
לבו האל הקדוש³¹ בורא פרי הגפן.

The Origin Of The הגדה

Translation: Baruch Ata Hashem . . who created fine and flavorful wine, produced from grapes grown on vines, pleasant to the soul, a gift to mankind, bringing joy to the heart, a glow to the face and comfort to mourners. To those with heavy hearts, it provides relief and a cure to all who drink it. He who knows its taste imbibes it with pleasure. It brings joy to the heart and glee to those who drink it. He is the G-d who created wine during the Seven Days Of Creation to provide man with the means to celebrate man's achievements. All those who partake of it, bless G-d and praise He who gave understanding to Man to create special foods and He who embedded into the land the process by which the ingredients that can be converted into delicious foods can be grown. He is our G-d who created the method of producing wine from grapes, a drink that satisfies a hungry and yearning soul . . . those who drink wine bring joy to the heart of He who created this beverage and bless He for doing so. Baruch Ata Hashem . . . the King on high who alone is the Holy G-d, the creator of the fruit of the vine.